

школі з правом викладання мистецтва на інтегрованій основі.

Нині є абсолютна необхідність створення в Україні системи комплексної підготовки вчителів мистецтва, використовуючи для цього науково-педагогічний потенціал факультетів мистецьких спеціальностей, педагогічних факультетів і закладів післядипломної освіти.

У **висновку** зазначимо, що на етапі концептуального пошуку в царині інтегрованої шкільної мистецької освіти повинні бути в єдності зреалізовані цілісний, ціннісний і діяльнісний підходи до створення у свідомості дітей образу світу, в якому чільне місце повинна посісти художня картина природи. Концептосфера мистецької діяльності здатна допомогти вчителю віднайти адекватні методи й форми освітньої роботи. Обґрунтований вище мистецько-асоціативний метод пізнання природи має очевидні переваги:

- дозволяє уникнути примітивної ілюстрування одного виду мистецтва іншим або конкретних природничих понять у навчанні дітей основ наук;
- дає можливість учителю контролювати глибину художньо-асоціативного поля у процесі сприйняття школярами об'єктів і явищ природи;
- тренує сенсорну культуру учнів, звертаючись безпосередньо до відчуттів і почуттів, вправляючи одночасно слух, зір, інші сенсорні системи та мислення дітей в миттєвому «схоплюванні» ціннісного сенсу життя природи;
- розвиває в дітей асоціативно-образне мислення, уяву, інтуїцію, оскільки спирається на невербальні канали спілкування;
- здатний «розмити» межі, що відокремлюють один шкільний предмет від іншого, створюючи основу для цілісного педагогічного процесу, в якому єдиним (спільним) предметом вивчення стає життя природи, різні грані її прояву через мову різних видів мистецтва в їх взаємодії;
- забезпечує взаємопроникнення знань, уявлень про природу, а також ціннісних ставлень до неї на художньо-образній основі, що сприяє багатовимірному гуманістичному баченню світу школярами.

Лише інтегративно сформовані особистісні цінності можуть стати сутнісним показником ефективності освітнього процесу та виконати функцію вищого критерію для орієнтації майбутніх громадян у соціокультурному просторі, що врешті визначить екологізм їхніх світоглядних установок і поведінкових програм.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Бех І. Інтеграція як освітня перспектива / І. Бех // Початкова школа. – 2002. – № 5. – С. 5–6.
2. Масол Л. М. Методика навчання мистецтва у початковій школі: посібник для вчителів / Л. М. Масол, О. В. Гайдамака, Е. В. Белкіна, О. В. Калініченко, І. В. Руденко. – Харків : Веста: Видавництво «Ранок», 2006. – 256 с.
3. Моль А. Социодинамика культуры / А. Моль. – Москва : Прогресс, 1973. – 406 с.
4. Нестерович Б. І. Педагогічні основи позакласної музично-виховної роботи в школі : навчальний посібник / Б. І. Нестерович. – Вид. 2-ге, доп. – Вінниця : ФОП Рогальська І. О., 2015. – 276 с.
5. Рыжов В. Культура как система. Опыт информационного анализа / В. Рыжов, Ю. Рыжов. – Litres, 2017. – 282 с. – Режим доступа: <https://www.litres.ru/v-p-ryzhov/kultura-kak-sistema-opyt-informacionnogo-analiza/>
6. Смирнов С. Д. Мир образов и образ мира как парадигма психологического мышления / С. Д. Смирнов // Мир психологии. – 2003. – № 4. – С. 18–31.
7. Тарасенко Г. С. Екологічна естетика в системі професійної підготовки вчителя: методологічний аспект / Г. С. Тарасенко. – Вінниця, 1997. – 112 с.
8. Kirkman R. Why Ecology Cannot Be All Things to All People: «Adaptive Radiation» of Scientific Concepts // Environmental Ethics. – 1997. – Vol. 12. – № 4. – P. 375–390.

REFERENCES

1. Bekh, I. (2002). *Intehratsiia yak osvithnia perspektiva* [Integration as an educational perspective]. *Pochatkova Shkola*, 5, 5–6.
2. Masol, L. M., Haidamaka, O. V. Bielkina, E. V., Kalinichenko, O. V., & Rudenko, I. V. (2006). *Metodyka navchannia mystetstva u pochatkovii shkoli* [Methodology for teaching art in primary school]. Kharkiv: Vesta: Vydavnytstvo «Ranok».
3. Mol, A. (1973). *Sotsiodinamika kultury* [Sociodynamics of culture]. Moscow: Progress.
4. Nesterovich, B. I. (2015). *Pedahohichni osnovy pozaklasnoi muzychno-vykhovnoi roboty v shkoli* [Pedagogical fundamentals of extracurricular music educational work at school]. (2nd ed.). Vinnytsia: FOP Rohalska I.O.

5. Ryzhov, V. & Ryzhov, Yu. (2017). *Kultura kak sistema. Opyt informatsionnogo analiza* [Culture as a system. Experience of information analysis]. Retrieved from <https://www.litres.ru/v-p-ryzhov/kultura-kak-sistema-opyt-informacionnogo-analiza/>

6. Smirnov, S. D. (2003). *Mir obrazov i obraz mira kak paradigma psikhologicheskogo myshleniia* [The world of images and the image of the world as a paradigm of psychological thinking]. *Mir Psikhologii*, 4, 18–31.

7. Tarasenko, H. S. (1997). *Ekolohichna estetyka v systemi profesiinoi pidhotovky vchytelia: metodolohichniy aspekt* [Ecological aesthetics in the system of teacher training: Methodological aspect]. Vinnytsia.

8. Kirkman, R. (1997). Why ecology cannot be all things to all people: «Adaptive Radiation» of scientific concepts. *Environmental Ethics*, 12(4), 375–390.

Стаття надійшла до редакції 20.06.2018 р.

Дана стаття є логічним продовженням попередньої публікації у виданні «Мистецтво та освіта», присвяченій класифікації музичних ігор як педагогічного інструментарію у формуванні творчих умінь молодших школярів. Згідно з авторською класифікацією розглядається один із видів музичних ігор – інтерпретаційно-виконавські музичні ігри, їх підвиди. Розкривається методика формування творчих умінь школярів на прикладі даного різновиду музичних ігор, що налічує підготовчий, основний і рефлексивний етапи. Наводяться приклади реалізації ігromодулів упродовж пропедевтичної, експлікативної та творчої фаз виконавської діяльності учнів.

Ключові слова: музичні ігри, інтерпретаційно-виконавські музичні ігри, молодші школярі, творчі вміння, методика.

УДК: 373.3:37.091.33-028.17:37.015.31

Шуть Микола Миколайович,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри естетичного виховання та технологій дошкільної освіти ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, м. Харків, Україна, e-mail: shutnik2002@ukr.net

ІНТЕРПРЕТАЦІЙНО-ВИКОНАВСЬКІ МУЗИЧНІ ІГРИ: ФОРМУЄМО ТВОРЧІ ВМІННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Музичні ігри асоціюються з музичним навчанням молодших школярів, уроками музичного мистецтва в початковій школі. Ігровий метод навчання є доцільним і педагогічно виправданим, оскільки відповідає природі дитини 6–10-ти років, її віковим особливостям. Крім цього, він є ідеальним для формування такої важливої потреби в цьому віці, як потреба у творчості і творчому самовираженні, про що зазначалося в дослідженнях плеяди класиків психолого-педагогічної науки. Не залишається ця проблема поза увагою і сучасних науковців і практиків у галузі музичного навчання школярів, які розробляють класифікації музичних ігор та ігрові педагогічні технології (Л. Горюнова, Т. Дорошенко, О. Лобач, О. Лובהва, Л. Масол, Т. Надолінська та ін.).

У контексті реалізації в сучасному навчанні мистецтва молодших школярів компетентнісного та інтегрованого підходів пропонуємо вчителям мистецтва ознайомитися з власною класифікацією музичних ігор, їх видами і підвидами [4; 5]. Дана стаття продовжує матеріал, опублікований на сторінках видання «Мистецтво та освіта» [5] та ставить за мету розкрити методику

формування творчих умінь школярів на прикладі інтерпретаційно-виконавських музичних ігор.

Як вже зазначалось нами [4, с. 3], *інтерпретаційно-виконавські музичні ігри* є одним із різновидів **музичних ігор** разом із музикознавчими й імпровізаційно-композиторськими. До інтерпретаційно-виконавських музичних ігор належать: *вокально-пластичні, музично-драматичні, музично-ритмічні, музично-інструментальні ігри* та їх класи й підкласи.

Інтерпретаційно-виконавські музичні ігри допомагають учителю переконати учнів у тому, що кількість інтерпретацій і трактувань творів мистецтва є нескінченною, а кожна людина здатна бути інтерпретатором. Інтерпретації музики можна навчитися, слід опанувати певні прийоми і практикуватися в цьому.

Усі творчі музичні ігри за своєю суттю є виконавськими, але не всі з них є творчими у справжньому розумінні цього слова, і тому формують саме творчі вміння дитини. Визначаючи творчі вміння та їх види в молодших школярів, ґрунтуємося на узагальненні процесуального змісту творчого акту, компонентами якого є організація

процесу творчості (визначення мети, прогностичні дії щодо виявлення образу кінцевого продукту, установка на результат), безпосередньо практична діяльність (реалізація задуму) і постдіяльнісні оцінно-рефлексивні дії, що характеризує творчу діяльність як цілісний процес сукупності реалізованих етапів від виявлення суперечності до отримання продукту. Процес формування творчих умінь як інтегрованого особистісного утворення базується на набутому досвіді ведення творчих дій і водночас формує підвалини нових діяльнісно-практичних утворень і компетенцій (зона найближчого розвитку) [5, с. 8–9].

Творчі вміння школярів у процесі інтерпретаційно-виконавських ігор проявляються в уміннях висловлювати судження про явища, викладати думки, будувати образи, розуміти й розкривати власні почуття в індивідуально забарвленому виконанні пісень, танців, ролей чи функцій у музичному спектаклі, пластичному диригуванні чи жестових етюдах і спектаклях, грі на шумових музичних інструментах та конструюванні таких.

Формування *творчих умінь* відбувається поетапно. Розкриємо ці етапи.

Підготовчий етап формування творчих умінь передбачає використання видів художнього виконавства з елементами творчості та художнє орнаментування, через які педагог стимулює прояв інтерпретаційних здатностей дітей з метою отримати швидкий і очевидний творчий продукт. Форма: переважно колективна виконавська творчість з груповими і сольними виступами.

А) Художнє виконавство з елементами творчості. Мета: сприяти формуванню бажання в дітей проявити максимально можливою виконавсько-інтерпретаційну правдивість у множині варіантів творчих проявів. Алгоритм творчих дій і відповідних до них умінь виглядає таким чином: аналіз вихідного матеріалу на предмет з'ясування його ціннісних параметрів і художніх акцентів; вмикання системи дійових ресурсів і виразних якостей виконавців для реалізації таких у творчих актах; особистісне або колективне здійснення

творчого акту при максимальному індивідуальному саморозкритті.

Ми пропонували учням такі авторські ігрові модулі:

- сюжетні пісні-ігри. Розігрування пісень М. Шутя «Каруселі», «Змій Горинич», «Голуби», «Сонечко сяє», «Бот» тощо;
- ігрові танці, хороводи, музичні ігри в колі (пісні-ігри М. Шутя «Смішна пісенька», «Ми йдемо», «Знайомка», «Дракончик-рок», «Американка», «Сонечко і долонька», «Рука в руку», «Ай, ям, пам-пам» та інші) (диски «Дитячі ігри А», «Дитячі ігри В» М. Шутя);
- трудові (процесуальні) народні пісні з імітаційним жестовим супроводом («А ми просо сіяли», «Со вьюном я хожу», «Як посію овес» й ін.);
- «Дитячий оркестр», інструментальні ігри М. Шутя з дитячими та шумовими інструментами: «Барабашка», «Разговаривали пони», «Музична галявина», музичні ігри К. Орфа, П. ван Хауве та інші (диски «Дитячі ігри А» «Дитячі ігри Б», «Дитячі ігри В» М. Шутя);
- інсценування дитячих пісень; розкриття через виразні спів та рухи сюжету і програми обраних дітьми дитячих пісень.

Наведемо приклад впровадження подібних ігromодулів. Реалізація кожного ігromодуля (гри) відбувалася протягом трьох фаз: *пропедевтичної, експлікативної та творчої*. Перша покликана ввести у процес творчості, тобто, частка репродуктивного переважала частку творчого контексту, однак давала можливість надбати потрібні операційно-дійові важелі для творчої реалізації власних можливостей. Протягом експлікативної фази відбувалось розгортання гри, зміст якої спонукав до виявлення комплексу творчих дій і, відповідно, – до формування творчих умінь. Творча фаза переконувала у факті опанування учнями певних творчих умінь, засвідчувала рівень опанування даним комплексом творчих умінь.

Так, на *пропедевтичній фазі* в музичній грі М. Шутя «Каруселі» демонструвався рефрен «Ми кататися хотіли, на конячку верхи сіли, і поїхали, і поїхали...» і молодші школярі мали нагоду підіграти педагогу на музичному інструменті реальному (за власним ви-

бором) або уявному. Далі вчитель працював над чистою інтонацією, навчав співати виразно та образно, паралельно звертаючи увагу учнів на образи й пошук доцільних дій для їх фіксації та можливостей реалізації в серії наступних творчих дій. Звертаємо увагу на те, що наші «каруселі» красиві, а тому наші супроводжувальні рухи будуть вправними, вони не відстануть від темпу й ритму каруселі (рух каруселі учні показують обертанням кулачків перед собою вперед). Мімікою відобразимо емоції дітей, «яким подобається кататися на каруселі». У цій фазі гри учнів захоплювали спільні дії та емоції. Для наступної фази пропонувалось завдання: творчо керувати каруселями й собою як її користувачем (*примітка: див. ноти на стор. 59*).

Упродовж *експлікативної фази* вчитель та учні набували умінь керувати мікропроцесами гри відповідно до її сюжету та відображати його доречними музичними засобами. Наприклад: «Прислухайтесь до каруселі: коли вона почне уповільнювати чи прискорювати хід, – то і ви відповідайте рухами кулачків, тіл, жести, мімікою» (відбувається реакція на зміни темпу музики). Аналогічно готували дітей до відображення через гру динамічних відтінків (наприклад: «Каруселі далеко чи близько?», «Каруселі притомилися чи, може, лаштуються спати? Чи радіють вони?» «Чи мають бажання бігати ще?»), реєстру (високо чи низько) тощо. Педагог лише подає музику в змінених варіантах та зосереджує увагу дітей на нових завданнях, аби спонукати їхні творчі прояви.

Музичними акцентами є акорди на запитання вихователя («Всі сіли?») і на хорову відповідь («Так!»), – діти відповідно реагують на акценти оплесками.

На приспів (повторюється мелодія заспіву) виконують відповідні до встановленого засобу руху образні рухи: імітація скакання на конячці з цоканням, хльосканням батога, підбдьореннями тощо. Ці дії є суто творчими, адже кожна дитина реагує на сюжет і мету завдання відповідно до широти власних дійово-практичного досвіду і впадобань та внутрішніх установок. При цьому відбувається дифузія власного досвіду з досвідом однокласників.

На *творчій фазі* учні намагаються діяти аналогічно до попередньої. Але відтепер усі дії, що виконуються, повністю пропонують (генерують) учні, а не вчитель (він стає спостерігачем за творчими діями учнів і співвиконавцем). Учні обирають у кожному новому куплеті нові «засіб карусельного руху» (наприклад: оленя, ракету, машину, ковдру, літак тощо), темп, швидкість, можливі перешкоди і труднощі тощо. Дійові прояви дітей відбуваються відповідно до обраного засобу за сценарієм, який пропонують готові до генерації ідей діти. Вчитель підбдьорує найактивніших передачею «скрипкового ключа», а решту учнів захоплює до творчих дій запитаннями на кшталт: «А ще як можна діяти?», «А ще який спосіб можливий?» тощо.

Для стимулювання творчої активності та розширення меж творчої діяльності учнів доцільно запропонувати допоміжні сюжети. Наприклад: «Як машина їде на гору?», «А з гори?», «А праворуч?» тощо. Або: «Поміркуйте, куди ми хочемо полетіти на ракеті?», «Які є бажання?», «Починаймо рахувати!». «Літати» можна на місці, по вказаній території чи по всьому залу. Допоміжними стимулами можуть бути й інші установки: «каруселі» можуть скрипіти (художньо, різко, високими звуками, низькими, оригінально); каруселі можна будувати із учнів; до гри можна залучати певний реквізит; засоби виразності інших видів мистецтва (образотворчої, спортивної діяльності) і так до нескінченності.

На домашнє завдання учні отримують пропозицію вигадати «каруселі» з паперу чи іншого матеріалу або слухати музичні твори з метою віднайти музичний приклад, який буде близьким за емоціями, швидкістю чи іншим параметром до «нашої каруселі».

Отже, на прикладі цієї гри нами показано, як реалізуються всі три фази розгортання гри, що сприяє поступовому формуванню творчих умінь.

Аналогічно до наведеного сценарію розгортання ігromодуля «Каруселі» та реалізованих у ньому творчих умінь учнів з ними було проведено й решту творчих музичних інтерпретаційно-виконавських ігор.

Б) Художнє орнаментування («прикрашальний» супровід). Мета: ово-

лодіти уміннями інтерпретувати та супроводжувати програмні музичні твори. Алгоритм творчих дій і відповідних їм умінь: отримання вихідного матеріалу, прослуховування твору, з'ясування його різнобічних ціннісних параметрів, зв'язків (системний аналіз), генерація ідей щодо можливостей гармонічного супроводу, творче виконання.

Наводимо приклади запропонованих молодшим школярам на формульованому етапі педагогічного експерименту ігрових модулів:

- шумове та інструментальне орнаментування дитячих пісень. Орієнтовний матеріал: колядки, веснянки, пісні народів світу (французька народна пісня «Пастух», американська «Happy birth day to you» та інші);
- шумове й інструментальне орнаментування музичних творів без літературного тексту. Орієнтовний матеріал: п'єси з «Дитячих альбомів» (В. Агафонников, В. Косенко, Г. Свиридов, К. Сен-Санс, П. Чайковський, Р. Шуман й інші);
- пластичне орнаментування: пластичне інтонування й етюди-імітації (імітація гри на певних музичних інструментах, – цінується максимальна наближеність до відображення рельєфу музики, до дій, почуттів і манери виконавця, що копіюється), музична гімнастика, етюди для пальців, рук, тіла. Матеріал: п'єси з «Дитячих альбомів» різних композиторів.

Наприклад, в інтерпретаційно-виконавській грі «Орнаментування» на пропедевтичній фазі гри вчитель наводив приклади, якими засобами та в який спосіб можна «прикрашати» супроводом музичний твір: використовуючи дитячі музичні інструменти, утворюючи шуми, виголошуючи близькі характеру музики вірші, фрази, загадки, створюючи рухи, звуки тощо. На експлікативній фазі гри учні обирали бажаний напрям діяльності, намагалися оволодіти певною кількістю запропонованих дій (шляхів). На творчій фазі гри учні формулювали власну мету (власний спосіб розв'язання творчої проблеми), план її реалізації, добирали необхідні ресурси, діяли за власним планом, згодом ставали експертами власного творчого продукту й діяльності в цілому, озна-

йомлювалися з варіантами вирішення цього творчого завдання і численних запитань від решти творців – однокласників. Наступного разу на іншому музичному матеріалі закріплювався і збагачувався здобутий творчий досвід.

Основний етап формування творчих умінь мав на меті оптимізувати комплекс творчих умінь школярів, залучивши їх до виконання широкого діапазону творчих завдань на матеріалі даних ігор. Педагог не втручається на цій фазі, тільки може надавати окремі установки чи скеровувати оцінно-рефлексивні прояви дітей-творців.

На даному етапі імпровізаційно-виконавських творчих ігор ми використовуємо художнє конструювання та асоціативні ігрові завдання. Учні мають переконатися, що мистецтво інтерпретації доступне кожному, важливо лише знати, «чого хочеш» (поставити мету), зорієнтуватись у внутрішніх і зовнішніх ресурсах, «оздоблюючи» вихідний музичний матеріал творчими знахідками, рішеннями чи, компенсуючи недостатність елементів ресурсного ряду, обрати алгоритм відповідних дій, користуючись власним художнім смаком чи повною підказкою-зразком решти виконавців творчих дій (інших школярів).

А) Художнє конструювання. Мета: застосувати засвоєний алгоритм розгортання творчого процесу (від виникнення ідеї до реалізації її) у новому творчому акті (проекті). Алгоритм творчих дій і відповідних умінь: пошук цінної мети, інкубаційний період (евристика), генерація ідеї, практична реалізація. Особливої уваги зазнавали аналіз отриманого результату, внесення вдосконалень, нова апробація тощо.

Запропоновані учням початкових класів ігрові модулі:

- «Новий танець» – конструювання власного танцю з вивчених чи відомих елементів (рекомбінація) чи з оригінальних рухів;
- «Нова пісня-гра». Перетворення немусичних ігор у музичні (конверсійний метод) шляхом складання пісеньки на вірш дитячої гри (наприклад: «Гуси, гуси», «Панас», «Сорока-ворона» та ін.);
- «Новий інструмент» – конструювання нових авторських музичних і шумових

інструментів з природного та доступного матеріалів: монохорди, мисливські луки, брязкальця, бубни, барабани, види кастаньєт, маракасів, свистків тощо. Із них була створена постійно діюча виставка (всього дітей було виготовлено 72 інструменти), екземпляри якої використовувались на заняттях (поряд з існуючими), що стимулювало учнів до нових творчих пошуків.

Наводимо приклад. Монохорд – саморобний хроматичний музичний інструмент з однією струною-резинкою, довжина якої дорівнює довжині сторони пенала (краще дерев'яного). Зв'язану кільцем резинку натягують на короб, просувають під неї шестигранний олівець і, зменшуючи довжину відкритої струни пересуванням олівця вгору чи вниз, ставлять мітки (цифровку), які відповідають висоті реальних музичних звуків. Затим виконують чи підбирають прості мелодії, задають один одному загадки, грають у «копіювання» («зіграй, як я»), створюють власні пісеньки, грають в ансамблі.

Інший приклад: вироблення дзвіночків з відпрацьованих цоколів стартерів для ламп денного світла.

Б) Калейдоскопія (від гр. kalos – гарний, eidos – вид, visus – побачений) – побачена швидка зміна образів, подій, вражень. Мета: напрацювати уміння систематизувати наявну чи отриману інформацію за творчим задумом. Привити інтерес до експериментально-дослідницької діяльності, особливо до етапу генерації та вибірки ідей. Алгоритм творчих дій і відповідних умінь: формулювання мети, побудова алгоритму розгортання подій (з обов'язковою кульмінаційною подією), забезпечення себе необхідними ресурсами і вишикування їх за певною логікою, отримання творчого продукту. Форма: конкурсна робота у творчих групах (з оголошенням цікавого досвіду групи). Для цього учні поділялися на чотири творчі групи.

Запропоновані учням початкових класів ігрові модулі:

- «Шумові картини». Створення магнітофонно-інструментальних композицій із матеріалів музичних експедицій за оригінальною темою чи

сюжетом, як-то: «Про що розповів струмок», «Музика рідної вулиці», «Листячко і вітер», «Мрії нового снігу», «Дощик і парасолька» тощо. Матеріал: записані на диктофон звуки природи, міста, техніки, штучно утворені. Твори комбінувались на магнітофоні (магнітофонах) чи ПК;

- «Мовно-мальовані картини». Складання коротких асоціативних мовно-мальованих діалогів, оповідань, міні-казок за сюжетом програмних творів, музично-шумових композицій;
- «Звукові картини». Створення музично-шумового супроводу до малих літературних форм (наприклад, казок В. Сухомлинського). Стимулювались інтенції до створення власних міні-оповідань.

Рефлексивний етап формування творчих умінь. На ньому використано рольову гру «Опера-імпровазія» та художню аплікацію, які дозволили спрямувати виконавсько-інтерпретаційний потенціал молодших школярів у конструктивне творче русло.

А) «Опера-імпровазія» (наприклад, «Колобок»). Мета: створення імпрізованої музичної казки без попередніх репетицій. Алгоритм творчих дій і відповідних умінь: обрання відомої казки для імпрізації, визначення кола дійових осіб, проведення бліц-конкурсів на вакантні виконавські ролі (критерії відбору учасників: хода, промова, цікаві інтонації, характерні жести, оригінальне втілення). Останній персонаж стає колективним (педагог визначає його заздалегідь), тобто має виконувати загальні рухи, жести, фрази, інтонації, уявляючи себе частиною чогось більшого. За рішенням учнів фінал казки може бути змінений. Варіанти нового фіналу генеруються класом, найпривабливіший для всіх варіант фіналу обирається колективним голосуванням (кожен учень має змогу нести на собі індивідуальну відповідальність за винесене рішення і виконавський план). Головна умова демонстрації міні-опери: діалоги, монологи, рухи, жести мають бути імпрізованими. Форма: синтез індивідуальної та колективної творчості.

Іншими ігровими модулями можуть виступати найвідоміші казки: «Рука-

вичка», «Вовк і семеро козенят», «Курочка Ряба», «Круть і Верть» та інші відомі (обов'язкове правило) дітям казки.

Б) Художня аплікація. Мета: направити вміння планувати проект і реалізувати його за власним сценарієм. Алгоритм творчих дій і відповідних умінь: вибір оптимального предмета для творчості з банку можливих, аналіз його емоційно-художнього ресурсу, оптимізація інтелектуально-практичного ресурсу учнів на предмет доцільності використання його елементів по-новому, в нових умовах («що я можу запропонувати на рівні ідеї, як це можна зробити, як я можу стати корисним справі, про що мені думалось»), продукування недостатніх або підсилюючих задум елементів, реалізація задуму, презентація продукту колективної творчості з обговоренням цікавих моментів («як це було», «що я пізнав нового», «чого я навчився»), аналіз результатів. Форма: поєднання індивідуальної та групової діяльності.

Учням були запропоновані наступні ігрові модулі:

- «Музична листівка» (аналог: музичні табакерки чи електронні листівки). Вибір оптимального предмета для творчості (малюнок, картинка, фотографія, слайд) з банку можливих, художнє оформлення і прикладання до нього відповідних музичних фрагментів, звуків, рухів, пошук влучного речення-побажання чи привітання;
- «Музичні слайди». Об'єднання єдиним сюжетом двох випадкових «слайдів» (малюнків) за методикою Ет Пассаторе (витягання пари з п'ятдесяти карток із наступним об'єднанням їх за асоціацією в єдиний сюжет) і орнаментування їх музично-шумовим, жестово-руховим аккомпанементом.

Висновок. Запропоновані імпрізаційно-виконавські ігри є різновидом музичних ігор. До них належать: вокально-пластичні, музично-драматичні, музично-ритмічні, музично-інструментальні ігри та їх класи й підкласи.

Даний різновид музичних ігор розрахований на використання на уроці під час організації різних видів музичної діяльності, з різною кількістю учасників-учнів, а також дозволяє проводити ці ігри незалежно від величини

класної кімнати чи ігрового майданчика, передбачає залучення різноманітних ресурсів (реквізит, декорації тощо), що сприяє появі великої кількості можливих моделей творчої поведінки й формує творчі вміння учнів. Творчі вміння школярів проявляються в наступному: вміння висловлювати свої судження про явища музичного мистецтва, викладати думки, аргументуючи їх, будувати образи – музичні, пластичні та ін., розуміти й розкривати власні почуття в індивідуально забарвленому виконанні пісень, танців, ролей у музичному спектаклі, пластичному диригуванні чи жестових етюдах і спектаклях, грі на шумових музичних інструментах та творчо самовиражатися в ході конструювання саморобних інструментів (музичних чи шумових).

Подальших досліджень потребує висвітлення методики проведення інших різновидів музичних ігор з різними категоріями учнів в умовах урочно-го навчання та під час перерв.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Шуть М. М. Веселі ноти / М. М. Шуть // Збірник дитячих музичних ігор із методичними рекомендаціями. – Київ –Харків : Асоціація працівників дитячих оздоровчих закладів профспілок України. – 1998. – 24 с.
2. Шуть М. М. Використання можливостей гри в навчальному процесі / М. М. Шуть, Т. О Шуть // Актуальні проблеми сучасної науки у дослідженнях молодих вчених м. Харкова : зб. доповідей Першої міської науково-практичної конференції. – Харків : АТ «Бізнес Інформ», 1997. – С. 147–150.
3. Шуть М. Інтерпретаційно-виконавські музичні ігри: крок до творчості, краси, оригінальності / М. Шуть // Музичний керівник. – 2015. – № 2. – С. 4–12.
4. Шуть М. М. Класифікація музичних ігор як педагогічного інструментарію формування творчих умінь молодших школярів // Мистецтво та освіта. – 2018, № 2(88). – С. 1–4.
5. Шуть М. М. Формування творчих умінь молодших школярів засобами музичних ігор у навчальному процесі : авт. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук зі спеціальності 13.00.09 – теорія навчання. – Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди. – Харків, 2010. – 24 с.

REFERENCES

1. Shut, M. M. (1998). Veseli noty [Funny notes]. In Zbirnyk dytyachykh muzychnykh ihor iz metodychnymy rekomendatsiyamy. Kyiv-Kharkiv: Asotsiatsiia pratsivnykyk dytyachykh ozdorovykh zakladiv profspilok Ukrainy.
2. Shut, M. M., & Shut, T. O. (1997). *Vykorystannya mozhlyvostei hry u navchalnomu protsesi* [Using the possibilities of a game in the educational process]. In Aktualni problemy suchasnoi nauky

u doslidzhenniakh molodykh vchenykh m. Kharkova: Conference Proceedings of Pershoi miskoi nauково-praktychnoi konferentsii (pp. 147-150). Kharkiv: AT "Biznes Inform".

3. Shut, M. (2015). *Interpretatsiino-vykonavski muzychni ihry: krok do tvorchosti, krasny, oryhnalnosti* [Interpretation and performance musical games: A step towards creativity, beauty,

originality]. *Muzychnyi Kerivnyk*, 2, 4-12.

4. Shut, M. M. (2018). *Klasyfikatsiia muzychnykh ihor yak pedahohichnoho instrumentariiu formuvannia tvorchykh umin molodshykh shkoliariv* [Classification of music games as a pedagogical toolkit for the formation of creative skills of primary schoolchildren]. *Mystetstvo ta Osvita* [Art and Education], 2 (88), 1-4.

5. Shut, M.M. (2010). *Formuvannia tvorchykh umin molodshykh shkoliariv zasobamy muzychnykh ihor u navchalnomu protsesi* [Formation of creative skills of primary schoolchildren by means of music games in the educational process]. (Dissertation Abstract, Kharkiv).

Стаття надійшла до редакції 01.06.2018 р.

УДК 373.046-021.64:78

Аристова Людмила Сергіївна,

доктор філософії в галузі освіти, доцент кафедри музичного мистецтва Миколаївського національного університету ім. В. О. Сухомлинського, м. Миколаїв, Україна, e-mail: aristovaludmila8@gmail.com

РЕАЛІЗАЦІЯ ЗМІСТОВОЇ ЛІНІЇ «СПРИЙМАННЯ ТА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ МИСТЕЦТВА» В КУРСІ «МИСТЕЦТВО. 1 КЛАС»

У статті подаються методичні рекомендації щодо реалізації змістової лінії «Сприймання та інтерпретація мистецтва» в процесі викладання інтегрованого курсу «Мистецтво. 1 клас» у контексті положень Нової української школи. Надаються методичні поради проведення з учнями первинного та повторного сприйняття музичного твору, викладено етапи організації сприйняття музики на уроці, запропоновано приклади запитань та завдань до окремих тем (за підручником «Мистецтво. 1 клас» авторів О. В. Калініченко, Л. С. Аристової).

Ключові слова: 1 клас, урок музичного мистецтва, змістова лінія «Сприймання та інтерпретація мистецтва», методика.

У сучасних умовах реформування загальної середньої освіти в контексті ідей Нової української школи одним із актуальних питань для педагогів мистецтва стають інновації в змісті й методиці викладання мистецьких дисциплін у загальноосвітній школі. Оновлення програм, написання нових підручників відомими й новими авторськими колективами викликає посилену увагу практиків і потребує роз'яснення авторських позицій, методів і прийомів у викладанні

мистецтва у школі, зокрема й музичного мистецтва як однієї зі складових інтегрованого курсу «Мистецтво», що сьогодні є повноцінним предметом нарівні з іншими у ЗНЗ.

Проблематика методики викладання музичного мистецтва, розробка технологій з урахуванням традицій та інновацій досліджувалися в роботах вітчизняних і зарубіжних дослідників Е. Абдулліна, Ю. Алієва, О. Апраксіної, Л. Безбородової, Н. Ветлугіної, Н. Гродзенської, О. Гумінської, О. Лобової, Л. Ма-

сол, О. Олексюк, О. Осенневої, О. Отич, Г. Падалки, О. Пастушенко, Е. Печерської, Г. Рігіної, О. Ростовського, О. Рудницької, Л. Хлебникової, В. Черкасова, Л. Школяр, О. Щолокової та інших. Окреслено підходи до викладання інтегрованого курсу «Мистецтво» в роботах Л. Масол, Е. Белкіної, О. Гайдамаки, О. Калініченко, О. Колотило, О. Просіної, В. Рагозіної, І. Руденко та інших. Водночас, у контексті змін системи загальної середньої освіти, підходи до викладання музичного мистецтва як складової інтегрованого курсу «Мистецтво» оновлюються, з'являються нові технології, які вирішують різноманітні дидактичні, виховні та ін. завдання. Найбільшою є потреба в методиці й технології мистецького навчання учнів 1-х класів. Відповідно, **метою статті** є окреслення основних організаційно-методичних підходів до реалізації змістової лінії «Сприймання та інтерпретація мистецтва» в процесі викладання інтегрованого курсу «Мистецтво. 1 клас».

На сучасному етапі реформування початкової освіти важливим питанням є вдосконалення навчального процесу, який сприятиме формуванню в учнів бажання та вміння вчитися, сприймати, виконувати і творити музику через діяльність самих учнів, пошук і впровадження нових форм і методів навчання, стимулюючих творчу активність учнів, плекання пошани до вітчизняної та зарубіжної мистецької спадщини; формування ключових мистецьких предметних та міжпредметних компетентностей, необхідних для художньо-творчого самовираження в особистому та суспільному житті [9, с. 44].

Постає необхідність пошуку інноваційних ідей, технологій, засобів, форм і методів навчання школярів, що сприятимуть процесу педагогічної взаємодії на уроках мистецтва, які ефективно впливають на естетичне виховання, есте-

Тема	Мистецькі поняття для ознайомлення	Сприймання та інтерпретація мистецтва	Художньо-творча діяльність	Комунікація через мистецтво
30. Мистецька зимова картина	Зимовий настрій у творах мистецтва. Симетрія.	О. Максимлюк. Зимові Карпати;	Завдання на вибір. Створення симетричного малюнка «Сніжинка». Аналіз ілюстрацій «Симетрія в природі» (робота з підручником). Виготовлення новорічної гірлянди «Ялинка» Перегляд майстре-класу. Симетрія в малюнках (робота в альбомі). Прикрась ялинку сніжинками (робота в альбомі).	Обговорення теми «Симетрія в природі», «Як створюють симетричні форми?» Визначення власних емоцій від роботи над гірляндою. Демонстрація власних творчих досягнень.
31. Мистецька подорож	Повторення та узагальнення матеріалу	М. Іванчо. Студено. Ставне; І. Петрів. Вид на Говерлу (репродукції картин).	Завдання на вибір. Роз'яснення теоретичних значень слів, понять (робота з підручником). Аналіз настрою картин (робота з підручником). Перегляд виготовлених робіт. Виставка творчості. Виготовлення витинанки «Сніжинка» (робота з підручником). Виконання тестових завдань (робота в альбомі). Створення ялинки власних досягнень у сфері візуальних мистецтв. Аналіз натюрмортів (знайди теплі та холодні кольори) (робота в альбомі).	Обговорення теми «Я і візуальні мистецтва», «Мої досягнення в мистецтві». Визначення власних результатів творчої роботи за семестр. Демонстрація власних творчих досягнень.

Ноти до статті М. Шутя
Інтерпретаційно-виконавські музичні ігри:
формуємо творчі вміння школярів

КАПУСЕЛИ
ігри з Вірши та музика Штеця Миколи

Музична партитура для гри на фортепіано та вокалу. Включає нотний запис мелодії та акордів, а також тексти пісеньки українською мовою.